

İş Stresinin Ortaöğretim Öğretmenleri Üzerindeki Etkisi

Job Stress' Impact On The Elementary School Teachers

Dr.Vicdan ALTINOK

G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi

ÖZET

Stres, pek çoğumuzun bildiği gibi, bizi zorlayan, kısıtlayan ve engelleyen olaylar, durumlar karşısında verdiğimiz tepkilerin tümüdür. Çalışanların yaşadığı ekonomik sıkıntılar onun işine de yansır ve işyerindeki verimini düşürür. Bu araştırmanın amacı iş stresinin ortaöğretim öğretmenleri üzerindeki etkisini ortaya çıkarmaktır.

Nicel bir araştırma olan bu çalışmada veriler anket yolu ile toplanmıştır. Araştırmanın evrenini Konya ili merkez ilçesindeki (Karatay, Selçuklu, Meram) Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ortaöğretim okullarında 2007-2008 eğitim-öğretim yılında görev yapmakta olan ortaöğretim öğretmenlerinden oluşmaktadır. Araştırmada 720 katılımcı yer almıştır. Araştırma için İ. İnayet Pehlivan'ın 1995'te geliştirdiği 75 maddeden oluşan likert tipi ölçek kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler SSPS programı ile analiz edilmiştir. Öğretmenlerin cinsiyete göre stres düzeylerindeki farklılıkları t testi, öğretmenlerin yaş grubu ve kıdemlerine göre stres düzeylerindeki farklılıkları tek yönlü varyans analizleri yapılarak çözümlenmiştir.

Araştırma sonucunda, kadın ve erkek öğretmenlerin iş stresi boyutlarından aynı düzeyde etkilendikleri, iş ve iş çevresi ile ilgili olarak örgütsel stres kaynaklarından 20-30 yaş arasındaki öğretmenlerin 31-40 yaş arasındaki öğretmenlerden daha çok

etkilendiği ve buna bağlı olarak da 20-30 yaş arasındakiler 41-50 yaş arasındaki öğretmenlerden daha yüksek düzeyde kullandıkları saptanmıştır.

ABSTRACT

Stress, like very many know, our forces, constraints and prevent incidents, the situation in the face of all of that reaction is the economic hardship of the employees' lives are reflected in his work and reduces productivity at work. The purpose of this research work the effect of stress on the secondary teacher is to uncover.

This is a quantitative research study data was collected through surveys. Konya Province in the Central District of the survey universe (Karatay, The Seljuk, Meram) under the Ministry of National Education in secondary school in the 2007-2008 academic year to work as secondary teachers are 720 participants took research. for Research Article 75 of the development of grace Pehlivan, 1995 Likert-type scale was used. Research results from the data were analyzed with SSPS program. According to gender differences in stress levels of teachers t test, and the seniority of teachers according to age group differences in stress level, one-way analysis of variance analysis was made

Research as a result, the work of men and women teachers stersi sizes are affected in the same level of work and business environment in relation to organizational sources of stress among teachers 20-30 years 31-40 years more than the teachers and the related effects as 20-30 years of about 41 -50 years in a higher level of the teachers were using.

Key words:Job stress, teacher, elementary school

SUMMARY

Daily life should also be taken into account stress, adversely affect human health and productivity as a concept that needs to be emphasized in schools as a problem is important. The overall aim of this study is to examine the job stress and its impact on the level of secondary school teachers to identify. In this research, the data set is collected by general screening in the model. This is a quantitative research study data was collected by scanning the scale of applications and resources. After collecting the data is generated by doing the necessary analysis and evaluation results in the table with the information obtained is made generalizations.

In the 2007-2008 academic year of the survey universe Konya province and district centers are connected to the national education ministry, working in 141 public secondary school teachers that consist of 2535. Research, Konya province in Central District (Karatay, The Seljuk, Meram) secondary school teachers in their work environment to see a survey with hand applied Konya province in the central district office of the general secondary school teachers from one of the 720 needed, but the data could be taken. Accordingly, %34.5 of teachers' ü ladies, men %65.95, %9.16 are between 20-30 years, 31-40 years will be between %43.61, %42.2 are between 41-50 years and 51 and those who are between the age %5. Math and science compromises %29.4, social sciences compromises %32.5 of the Turkish industry. The other branches (foreign language + pictures + music + physical training) those who are %38.5 respectively. Remove the mapping of data and meaning of descriptive statistical techniques for the answers. The frequency, percentage, average and standard deviation of the answers was calculated. Variable according to gender differences in stress levels of teachers to determine the age group of teachers and the T test and stress on the industry one-way analysis of variance of differences is made solved.

Work finally, organizational stress, men and women in terms of resources, perceptions of teachers are not any major difference in the level of job stress. This is affected by both sexes of the same stress source reveals. About work and business environment of emerging symptoms of stress and tension, increase in cigarette use, anxiety, and fatigue cases can be seen at a higher level of male teachers. Research, men and women teachers at the same level of performance, the impact of job stress have been revealed. This effect in itself, unwillingness to go to work, feeling the inadequacy, the nature of business to fall, if the report is shown as received. Male teachers to eliminate stress factors create the methods that the high level of male teachers has emerged. In addition, the teachers between 20-30 years old teachers are under more stress level caused by the organizational resources than the teachers between 31-40 years old. It is found that, the teachers between 20-30 years old, have a higher level of dealing with stress than those between the ages of 41-50, and the teachers between 41 and 50 years, have higher level of dealing with stress than those over 50 years old. According to a branch of teacher resources and organizational stress dealing with stress that they have sizes were different levels of perception.

GİRİŞ

Eğitim hizmetlerinin amacına ulaşmasında en büyük sorumluluk bu hizmetin üretilmesi ile görevli olan okullara, bunların yöneticilerine ve öğretmenlere düşmektedir. Okulların etkili olarak çalışmasını engelleyen en önemli sorunların başında stres gelmektedir.

Vücudun çeşitli içsel ve dışsal uyaranlara karşı verdiği tepki olarak tanımlanan stres, bireyler üzerinde etki yapan ve onların davranışlarını, başka insanlarla ilişkilerini etkileyen bir kavramdır. Stres, insanları mükemmel olmaya motive edebildiği gibi, çok ciddi rahatsızlıklara da neden olabilmektedir. Çok az yada çok fazla stres kişinin performans düzeyini etkileyebilmektedir (Warrick,1981,37; Hindle,1998,10).

Her kurumda olduğu gibi okuldaki öğretmenlerde “iş stresi” olgusu ile karşı karşıya kalmaktadırlar. iş stresi, çalışanların örgütte hedeflere yeterli düzeyde ulaşamaması durumunun çalışanlarda yarattığı olumsuzluk olarak düşünülmektedir. Günümüzde öğretmenler, süreci etkileyen bir çok değişkenin hakim olduğu iş ortamlarında çalışmaktadırlar. Okulların da kendine özgü; insan kaynakları, fiziksel kaynaklar, çevre vb. gibi faktörlerden oluşan stres kaynakları vardır. Temel girdisi insan olan işletme sürecinde de insan ögesinin başat olduğu eğitim örgütlerinde diğer örgütlerde görülmeyen çok daha farklı stres kaynakları ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle eğitim örgütlerinde görev alan yöneticilerin ve öğretmenlerin stres yönetimi konusunda başarılı olması gerekmektedir(Kayum, 2002, 7)

Günlük yaşam da dikkate alınması gereken stres, insan sağlığını ve üretkenliğini olumsuz yönde etkileyen bir kavram olarak okullarda da üzerinde durulması gereken bir sorun olarak önem taşımaktadır.

Araştırmanın problemini, ortaöğretim okullarında çalışan öğretmenlerin iş stresi olarak belirtilen örgütsel stres kaynaklarından hangi düzeyde etkilendiklerini, stres belirtilerinin düzeyinin ne olduğunu ve çalışma performanslarını ne derecede etkilediğini, stresle başa çıkma yöntemlerini ne düzeyde kullandıklarını tesbit etmek oluşturmaktadır.

AMAÇ

Bu araştırmanın genel amacı, iş stresinin ortaöğretim okullarındaki öğretmenlerin üzerindeki etki düzeyini belirlemektir. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1-Ortaöğretim okullarında görevli öğretmenlerin örgütsel stres kaynakları, stres belirtileri, iş stresinin performansa etkilerini, stresle başa çıkma boyutları açısından cinsiyet değişkenine göre algı düzeyleri arasında bir fark var mıdır?

2- Ortaöğretim okullarında görevli öğretmenlerin, örgütsel stres kaynakları, stresle başa çıkma boyutları açısından yaş değişkenine göre algı düzeyleri arasında bir fark var mıdır?

3- Ortaöğretim okullarında görevli öğretmenlerin, örgütsel stres kaynakları, stresle başa çıkma boyutları açısından branş değişkenine göre algı düzeyleri arasında bir fark var mıdır?

YÖNTEM

Araştırma, genel tarama modelindedir. Nicel bir araştırma olan bu çalışmada veriler ölçek uygulama ve kaynak tarama ile toplanmıştır. Ölçek olarak inayet Pehlivan'ın 1995'te geliştirdiği 75 maddeden oluşan likert tipi ölçek kullanılmıştır. Ölçek 4 boyuttan oluşmaktadır. (1-35.sorular) stres kaynakları boyutunu, (36-55.sorular) stres belirtileri boyutunu, (56-64.sorular)stresin performansa etkileri boyutunu ve (65-75.sorular) ise stresle başa çıkma boyutunu oluşturmaktadır.Veriler toplandıktan sonra gerekli analizler yapılarak oluşturulan tablolarda sonuçlar değerlendirilmiş ve elde edilen bilgilerle genellemeler yapılmıştır. Sonuç tüme varım yöntemi ile ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır.

Evren:

Araştırmanın evrenini 2007-2008 eğitim-öğretim yılında Konya ili merkez ve ilçelerindeki Milli eğitim bakanlığına bağlı bulunan 141 genel ortaöğretimde okullarında görev yapan 2535 öğretmenden oluşmaktadır(MEB,2007-2008, 73).

Örnekleme:

Araştırmada, sadece Konya ili merkez ilçelerindeki (Karatay, Selçuklu, Meram) ortaöğretim okullarındaki öğretmenler örneklem grubuna alınmıştır. Öğretmenlerin çalışma ortamlarını da görmek ve daha çok veri toplayabilmek için, ölçek elden uygulanmıştır. Uygulama sonucunda Konya ili merkez ilçelerinde görev yapan genel ortaöğretim okulu öğretmenlerinden ancak 720 tanesinden gereken veriler alınabilmiştir. Buna göre, öğretmenlerin %34,5'ü bayan, %65,95 erkek, 20-30 yaş arasında olanlar %9,16, 31-40 yaş arasında olanlar %43,61, 41-50 yaş arasında olanlar %42,2 ve 51 ve üzeri yaş arasında olanlar ise %5'dir. Ayrıca matematik+fen bilimleri branşında olanlar % 29,4, Sosyal bilgiler+Türkçe branşında olanlar %32,5 ve diğer branştan (yabancı dil+resim+müzik+beden eğitimi) olanlar ise %38,5'dir.

Verilerin çözümlenmesi:

Verilerin çözümlenmesinde betimsel ve anlam çıkartıcı istatistik teknikleri kullanılmıştır. Sorulara verilen cevapların frekans, yüzde, ortalama ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Öğretmenlerin cinsiyet değişkenine göre stres düzeylerindeki farklılıkları belirlemek için t testi ve öğretmenlerin yaş grubuna ve branşına ilişkin stres düzeylerindeki farklılıkları tek yönlü varyans analizleri yapılarak çözümlenmiştir.

Değerlendirmeye alınan ölçeğin her bir boyutu için hesaplanan Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları; Örgütsel Stres Kaynakları boyutunun C.Alpha.92(1-35.sorular), Stres belirtileri boyutunun C.Alpha.88 (36-55.sorular), Stresin Performansa Etkileri boyutunun C.Alpha..86(56-64.sorular), Stresle başa çıkma boyutunun C.Alpha.91(65-75.sorular)'dır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde, ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlere uygulanan anket sonuçlarına ait bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

1- Ortaöğretim okullarında görevli öğretmenlerin örgütsel stres kaynakları, stres belirtileri, iş stresinin performansa etkilerini, stresle başa çıkma cinsiyet değişkenine göre algı düzeylerine ilişkin bulgular ve yorum

Ortaöğretim okullarında çalışan öğretmenlerin cinsiyete değişkenine göre stres kaynaklarını stres belirtilerini, iş stresinin performansa etkilerini, stresle başa çıkma algılamaları arasındaki farklılaşmaya ilişkin t testi sonuçları tablo1'de verilmiştir.

Tablo:1.Ortaöğretim okullarındaki öğretmenlerin cinsiyete göre örgütsel stres kaynakları, stres belirtileri, iş stresinin performansa etkilerini, stresle başa çıkma algı düzeyleri

ALT BOYUTLAR	ERKEK		KADIN		T	P
	n=482		N=248			
		S		S		
Örgütsel Stres Kaynakları	96,70	22,87	105,31	24,957	1,174	0,22
Stres belirtileri	101,80	26,768	91,44	27,973	2,009*	0,047
Stresin performansa etkileri	18,99	7,502	20,76	6,849	0,927	0,356
Stresle başa çıkma	31,83	7,514	35,93	7,419	3,343*	0,002

*p<.05

Ortaöğretim okulu öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre örgütsel stres kaynakları boyutunu algılama düzeylerine ilişkin t değeri 0,05 düzeyinde anlamlı değildir. Bu sonuca göre, örgütsel stres kaynakları algılamaları açısından erkek ve kadın

öğretmenlerin iş stresi düzeylerinde bir farklılık yoktur. Buda her iki cinsiyetin aynı stres kaynaklarından etkilendiğini ortaya koymaktadır. Özellikle iş yükünün ağır olması, personel değerlendirmesinde adaletsizliklerin olması, çalışmalarının karşılığını alamamak, diğer öğretmenlerle ve yöneticilerle anlaşmazlığa düşmek gibi maddelerin üst düzeyde çıkması, insan ilişkileri ve davranış bilimleri konusunda yetersiz kaldıklarının bir göstergesi olduğunu söyleyebiliriz.

Stres belirtilerini algılama düzeyleri açısından t değeri anlamlı bulunmuştur. Buna göre, iş ve iş çevresi ile ilgili olarak ortaya çıkan stres belirtilerini kendilerinde ne derece gözlediklerine ilişkin algıları açısından erkek öğretmenlerin bayan öğretmenlerden daha yüksek düzeyde algıladıkları görülmüştür. Bu da iş ve iş çevresi ile ilgili ortaya çıkan stres belirtileri gerginlik, sigara kullanmada artış, endişe, yorgunluk gibi durumlar erkek öğretmenlerde daha yüksek düzeyde görülmektedir.

Öğretmenlerin cinsiyete göre stresin performanslarına etkileri noktasında 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Erkek ve bayan öğretmenlerin aynı düzeyde iş stresinden performanslarının etkilendiğini ortaya koymuşlardır. Bu etkilerde kendini, işe gitmede isteksizlik, yetersizlik hissetme, işin niteliğinin düşmesi, izin-rapor alma şeklinde göstermektedir. Buda öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlarda kendilerini (davranışlarını) kontrol etme ve yönetme de yetersiz kaldıklarını söyleyebiliriz.

Ortaöğretim okulu öğretmenlerin stresle başa çıkma boyutu açısından t değeri erkek ve bayanların birbirinden farklı algı düzeylerine sahip olduğunu göstermektedir. Bayan öğretmenlerin stres yaratan faktörleri ortadan kaldırmak için belirtilen yöntemleri erkek öğretmenlere göre yüksek düzeyde kullandıkları ortaya çıkmıştır. Özellikle bayan öğretmenlerin stres yaratan durumu güvenilen biri ile konuşmaya, konu ile ilgili birini suçlamak, boş vermek veya bir takım egzersizler yaparak rahatlama yöntemlerini kullanmayı tercih ettikleri görülmüştür. Bu durumu da, bayan öğretmenlerin erkek öğretmenlerden daha fazla paylaşımcı ve dışa dönük oldukları şeklinde yorumlayabiliriz.

2- Ortaöğretim okullarında görevli öğretmenlerin, örgütsel stres kaynakları, stres belirtileri, iş stresinin performansa etkilerini, stresle başa çıkma boyutları açısından yaş değişkenine göre algı düzeylerine ilişkin bulgular ve yorum

Ortaöğretim okulu öğretmenlerin yaş değişkenlerine göre örgütsel stres kaynakları, stres belirtileri, iş stresinin performansa etkilerini, stresle başa çıkma boyutları açısından bir farklılık gösterip göstermediklerini belirlemek amacı ile yapılmış olan varyans analizi sonuçları tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo:2.Ortaöğretim okullarında görevli öğretmenlerin, örgütsel stres kaynakları, stresle başa çıkma boyutları açısından yaş değişkenine göre algı düzeyleri

ALT BOYUTLAR	ERKEK		KADIN		T	P
	n=482		N=248			
		S		S		
Örgütsel Stres Kaynakları	96,70	22,87	105,31	24,957	1,174	0,22
Stres belirtileri	101,80	26,768	91,44	27,973	2,009*	0,047
Stresin performansa etkileri	18,99	7,502	20,76	6,849	0,927	0,356
Stresle başa çıkma	31,83	7,514	35,93	7,419	3,343*	0,002

*p<.05

Tablodaki p değerine bakıldığında .037 ve .003 ile öğretmenlerin yaş gruplarına göre örgütsel stres kaynakları ve stresle başa çıkma boyutlarında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.Farkın hangi bölümlerden kaynaklandığını ortaya çıkarmak için Tukey testi yapılmış ve sonuçları tablo 3’de verilmiştir.

Tablo:3. Ortaöğretim okullarında görevli öğretmenlerin, örgütsel stres kaynakları, stresle başa çıkma boyutları açısından yaş değişkenine göre algı düzeyleri

<i>Bağımlı Değişken</i>	<i>YAŞ</i>	<i>YAŞ</i>	<i>Ortalama Arası Fark</i>	<i>P</i>
<i>Örgütsel Stres Kaynakları</i>	<i>20-30</i>	<i>31-40</i>	<i>13,795*</i>	<i>.039</i>
		<i>41-50</i>	<i>8,685</i>	<i>.374</i>
		<i>51 ve üzeri</i>	<i>7,699</i>	<i>.721</i>
	<i>31-40</i>	<i>20-30</i>	<i>-13,795*</i>	<i>.039</i>
		<i>41-50</i>	<i>-6,095</i>	<i>.271</i>
		<i>51 ve üzeri</i>	<i>-7,095</i>	<i>.630</i>
	<i>41-50</i>	<i>20-30</i>	<i>-8,685</i>	<i>.374</i>
		<i>31-40</i>	<i>6,111</i>	<i>.271</i>
		<i>51 ve üzeri</i>	<i>-0,987</i>	<i>.999</i>
	<i>51 ve Üzeri</i>	<i>20-30</i>	<i>-7,670</i>	<i>.721</i>
		<i>31-40</i>	<i>7,095</i>	<i>.630</i>
		<i>41 -50</i>	<i>0,987</i>	<i>.999</i>
<i>Stresle Başa Çıkma</i>	<i>20-30</i>	<i>31-40</i>	<i>3,172</i>	<i>.056</i>
		<i>41-50</i>	<i>5,062*</i>	<i>.007</i>
		<i>51 ve üzeri</i>	<i>-0,554</i>	<i>.989</i>
	<i>31-40</i>	<i>20-30</i>	<i>-4,172</i>	<i>.056</i>
		<i>41-50</i>	<i>0,892</i>	<i>.626</i>
		<i>51 ve üzeri</i>	<i>-3,620</i>	<i>.204</i>
	<i>41-50</i>	<i>20-30</i>	<i>-5,062*</i>	<i>.009</i>
		<i>31-40</i>	<i>-0,892</i>	<i>.626</i>
		<i>51 ve üzeri</i>	<i>-4,510*</i>	<i>.046</i>
	<i>51 ve Üzeri</i>	<i>20-30</i>	<i>-0,554</i>	<i>.989</i>
		<i>31-40</i>	<i>2,620</i>	<i>.202</i>
		<i>41-50</i>	<i>3,510*</i>	<i>.046</i>

*p<.05

Öğretmenlerin yaş grubu değişkenine göre iş stresleri karşılaştırmalı olarak incelendiğinde, tek yönlü varyans analizinde F değeri örgütsel stres kaynakları 2,900, stresle başa çıkmada ise F değeri 5,064 olarak hesaplanmıştır. Bu F değerlerine göre öğretmenlerin yaş değişkenine göre örgütsel stres kaynakları ve stresle başa çıkma boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır.

Tukey analizlerine göre örgütsel stres kaynakları boyutunda 20-30 yaş grubunda olanlar, yaşı 31-40 arası olanlardan anlamlı düzeyde etkilendikleri yani 20-30 yaş arasındaki öğretmenler 31-40 yaş arası öğretmenlerden daha çok örgütsel stres kaynaklarının etkisi altında kalmaktadırlar. Bu yaş grubunun daha tecrübesiz olması, beklentilerinin farklı olması stres kaynaklarından etkilenme düzeyleri arttığı söylenebilir.

Ayrıca, yaşları 20-30 arası olan öğretmenlerin, yaşları 41-50 arası olan öğretmenlerden daha yüksek düzeyde, 41-50 yaş arasındakilerin de 50 ve üzeri olanlardan daha yüksek düzeyde stresle başa çıkma yöntemlerini kullandıkları ortaya çıkmıştır. Stresle başa çıkma yöntemleri çoğu zaman farkına varamadığımız ama kendini içinde bulduğumuz ve alışkanlık haline gelmiş davranış biçimleri olarak karşımıza çıkar. Yaş grupları içinde genç olan öğretmenlerin karşılaştıkları stresle baş etmeye çalışma nedenleri kendilerini içsel anlamda rahatlatmak istemelerinden kaynaklanıyor olabilir. Çünkü daha çok “daha da kötü olabilirdi” diye düşünmeyi ve Aile fertleri ve arkadaşları ile eğlenceli ortamlarda bulunma yollarını tercih ettikleri görülmektedir.

3- Ortaöğretim okullarında görevli öğretmenlerin, örgütsel stres kaynakları, stresle başa çıkma boyutları açısından branş değişkenine göre algı düzeyleri

Tablo:4. Ortaöğretim okullarında görevli öğretmenlerin, örgütsel stres kaynakları, stresle başa çıkma boyutları açısından branş değişkenine göre algı düzeyleri

BOYUTLAR	Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P
Örgütsel Stres Kaynakları	Gruplar arası	639.150	0,3	213.050	5.062	0,003*
	Grup İçi	15402.969	366	44.0.85		
	Toplam	16042.119	369			
Stresle Başa Çıkma	Gruplar arası	5338,954	0.3	1779,651	2,899	0.035*
	Grup İçi	224707,046	366	613,954		
	Toplam	230046.00	369			

*p<.05

Tablodaki p değerine bakıldığında .003 ile öğretmenlerin branş gruplarına göre örgütsel stres kaynakları boyutunda ve .035 ile de öğretmenlerin stresle başa çıkma algı düzeylerinde farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Bu farklılıkların hangi branş grupları arasında olduğunu tesbit etmek için Tukey testi yapılmış ve sonuçları tablo5’de verilmiştir.

Tablo:5. Ortaöğretim okullarında görevli öğretmenlerin, örgütsel stres kaynakları, stresle başa çıkma boyutları açısından branş değişkenine göre algı düzeyleri

Bağımlı Değişken	BRANŞ	BRANŞ	Ortalama Arası Fark	P	
Örgütsel Stres Kaynakları	Fen+matematik	Sosyal+Türkçe	3,722	.067	
		Diğer alanlar	5,050*	.008	
	Sosyal+Türkçe	Fen+matematik	-3,722	.064	
		Diğer alanlar	-1.812	.580	
	Diğer alanlar	Fen+matematik	-5,050*	.008	
		Sosyal+Türkçe	-4.398*	.668	
	Stresle Başa Çıkma	Fen+matematik	Sosyal+Türkçe	12,792*	.037
			Diğer alanlar	6.698	.719
Sosyal+Türkçe		Fen+matematik	-12,792*	.037	
		Diğer alanlar	-6.093	.628	
Diğer alanlar		Fen+matematik	-7,683	.372	
		Sosyal+Türkçe	5.109	.269	

*p<.05

Tablodaki analiz sonuçları, öğretmenlerin branş gruplarına göre örgütsel stres kaynaklarından etkilenme düzeyleri bakımından fen+matematik branşındaki öğretmenlerin diğer alan öğretmenlerinden daha yüksek düzeyde etkilendiklerini, Diğer alan öğretmenlerinin ise sosyal+türkçe alanındaki öğretmenlerden daha yüksek düzeyde örgütsel stres kaynaklarından etkilendiklerini ortaya koymaktadır. Buna göre, branşlar karşılaştırıldığında örgütsel stres kaynaklarından fen+matematik alanındaki öğretmenlerin etkilenmesinin nedeninin, iş yüklerinin daha ağır olması, öğrenci

velilerinin haksız talepleri ve çalışmalarının karşılıklarını her öğrencide alamamaları olduğu söylenebilir.

Ayrıca, yapılan tukey testi sonucu Fen+matematik branş öğretmenleri sosyal+Türkçe branş öğretmenlerinden daha fazla stresle başa çıkma yöntemlerini kullandıkları görülmektedir. Buradan sosyal+Türkçe alan öğretmenlerinin diğer alan ve fen+matematik alan öğretmenlerinden daha az stres altında oldukları şeklinde bir yorum yapılabilir

TARTIŞMA

Araştırma sonucunda elde ettiğimiz verileri stres alanında yapılan araştırma sonuçları ile karşılaştırıldığında benzerliklerin ve farklılıkların olduğunu görülmektedir. Özdayı(1990) tarafından yapılan “Resmi ve özel liselerde çalışan öğretmenlerin iş tatmini ve iş streslerinin karşılaştırmalı analizi” isimli araştırmasında ve Pehlivan’ının(1995) “Eğitim Yönetiminde Stres kaynakları” araştırmasında da öğretmenlerin, yöneticilerin stres düzeylerinin yüksek olduğu ve stres kaynaklarının başında da maaşların yetersiz olması, mesleki gelişme azlığı, öğrencilerin verimsiz çalışma alışkanlıkları ve sınıfların kalabalık olması gösterilmiştir. Bu çalışmada ise stres kaynaklarının başında iş yükünün ağır olması, personel değerlendirmesinde adaletsizliklerin olması, çalışmalarının karşılığını alamamak, olarak belirtmişlerdir. Pullis(1992)’in araştırmasında öğretmenlerin stres kaynağı olarak iş yükü ve kariyer gelişimini aynı şekilde Kırel(1991)’in yaptığı araştırma ile bayanların işin niteliğinden kaynaklanan stres kaynakları olarak, fazla veya az iş, zaman baskısı, vardiya düzeni ve iş tehlikesi olarak gösterilmiştir. Kayum(2002) “İlköğretim okulu yöneticilerinin örgütsel stres kaynakları “ adlı araştırmasında ise, bu çalışmada ortaya çıkan yaşlı genç olanların stres kaynaklarından daha yüksek düzeyde etkilenmelerine karşılık, yaşlı büyük olan yöneticilerin stres düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Buda bize bulunan statünün insanların stres durumlarında farklı algıların oluşmasına neden

olduğunu göstermektedir. Ertekin(1993),’nin yapmış olduğu araştırmada da stresi altı faktör olarak ele almış ve bu faktörlerden biri olan iş faktörü Kirel’in araştırma sonuçlarındaki gibi iş yükü ve zaman baskısının en önemli stres kaynağı olduğu belirtilmiştir.

Billingsley ve Cross(1992) yaptıkları araştırmada öğretmenlerin işe bağlılık ve doyumlarına ilişkin, rol çatışması ve rol belirsizliği gibi durumların etkili olduğu, bu araştırmada da stres belirtisi olarak tesbit edilen gerginlik, sigara kullanmada artış, endişe, yorgunluk gibi davranış değişikliklerinin rol çatışmalarına neden olduğu söylenebilir. Ayrıca Manthei ve Gilmore(1996) ise öğretmenlerin stres nedenlerini önceki yıllarda yapılan çalışmalarla aynı olduğu, yüksek düzeyde stres düşük iş doyumunu ve uzun çalışma saatlerinin etkisiyle oluşan zayıf ilişkiler üzerinde durulmuştur. Yılmaz(2003), kamu çalışanları üzerinde yaptığı araştırmada çalışanlarda uyku düzensizlikleri, sigara kullanma, yorgunluk, tansiyon sorunları gibi stres belirtileri çoğunlukla görüldüğü tesbit edilmiş. Ayrıca kamu çalışanlarında stresin performanslarına etkileri olarak,yapılan işin niteliğinin düşmesi,işe gitmekte isteksizlik, işte hata yapma olarak çıkan sonuçlar bu araştırma sonuçları ile benzerlik taşıdığı görülmektedir.

Şar(2005)’in Eczacılar üzerinde yapmış olduğu araştırmada stres durumunda eczacıların %80,7’si gerilim yaratan olaylarda en yakın arkadaşları ile konuşarak rahatlamaya çalıştıklarını, %86,7’si strese neden olan davranışlarını ve kişisel özelliklerini değiştirmeye ve düzeltmeye çalıştıklarını, %81,9’u olayları büyütmeyp üzerlerinde durmama, %79,5’i ise stres yarattığını düşündüğü konuların iyi taraflarını bulmaya çalışma yöntemlerini uyguladıklarını, ayrıca ankete katılan eczacılardan %81,9’u stresle başa çıkmada uyku ve gevşeme yolu ile vücudunu dinlendirmeye çalıştığını, %77,1’i müzik dinlemeyi, sinema, tiyatro ve konserlere gitmeyi tercih ettiğini, %51,8’i dernek ve klüp gibi sosyal faaliyetlere katıldığını, %62,6’sının spor ve egzersiz yaptığını, %77,1’i kendine ait hobileri ile uğraştığını, %63,8’i alışveriş yaptığını, %66,2’si ise yeni yerler tanımaya ve gezmeye zaman ayırdıklarını belirtmişlerdir. Bu araştırmada da öğretmenlerin de güvendikleri biri ile konuşmayı, konu ile ilgili birini suçlamak, boş

vermek veya bir takım egzersizler yaparak rahatlama yöntemlerini kullanmayı tercih ettikleri görülmüştür.

SONUÇ

Çalışma sonunda, örgütsel stres kaynakları algılamaları açısından erkek ve kadın öğretmenlerin iş stresi düzeylerinde bir farklılık yoktur. Buda her iki cinsiyetin aynı stres kaynaklarından etkilendiğini ortaya koymaktadır. İş ve iş çevresi ile ilgili ortaya çıkan stres belirtileri gerginlik, sigara kullanmada artış, endişe, yorgunluk gibi durumlar erkek öğretmenlerde daha yüksek düzeyde görülmektedir. Araştırma, erkek ve bayan öğretmenlerin aynı düzeyde iş stresinden performanslarının etkilendiğini ortaya koymuşlardır. Bu etkilerde kendini, işe gitmede isteksizlik, yetersizlik hissetme, işin niteliğinin düşmesi, izin-rapor alma şeklinde göstermektedir. Bayan öğretmenlerin stres yaratan faktörleri ortadan kaldırmak için belirtilen yöntemleri erkek öğretmenlere göre yüksek düzeyde kullandıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca, 20-30 yaş arasındaki öğretmenler 31-40 yaş arası öğretmenlerden daha çok örgütsel stres kaynaklarının etkisi altında kalmaktadırlar. Yaşları, 20-30 arası olan öğretmenlerin, yaşları 41-50 arası olan öğretmenlerden daha yüksek düzeyde, 41-50 yaş arasındakilerin de 50 ve üzeri olanlardan daha yüksek düzeyde stresle başa çıkma yöntemlerini kullandıkları ortaya çıkmıştır. Bir de öğretmenlerin branşlarına göre örgütsel stres kaynaklarından ve stresle başa çıkma boyutlarında farklı algı düzeylerine sahip oldukları görülmüştür.

Aşırı derecedeki örgütsel stres, negatif bir etki yaparak öğretmenlerin bedensel ve zihinsel yapısına etki yaparak işlemez hale getirebilir. Bunun sonucunda, motivasyonun kaybolması, performansın düşmesi, yaratıcılığın azalması, hataların çoğalması gibi işi etkileyen, çeşitli hastalıkların ortaya çıkması gibi de bireyin kendisini etkileyen negatif sonuçlar doğurabilir. Böylelikle, stresli bir ortamda çalışan öğretmenin verimsizleşmesi durumu eğitim sürecine de olumsuz yansırabilir. Bundan dolayı öğretmenlerin okul ortamında hangi durumların strese neden olduğunu ortaya çıkarması, sonrasında da

stresle başa çıkacak veya stresi ortadan kaldıracak önlemleri çalışma ortamında uygulamaya koyması gerekmektedir. Bunun içinde öğretmenlerin davranış bilimleri alanında eğitim görmelerini sağlayacak çalışmalar yürütülmesi, okullarda çalışanlar arasında iletişimin güçlendirilmesi ve okullarda strese neden olan etkenleri dikkate alarak gerekli önlemlerin alınması ilk etapta ele alınması gereken konular olduğu görülmektedir.

KAYNAKLAR

Billingsley, B.S. and Cross, L.H: Predictors of Commitment, job Satisfaction and 1992 İntent to Stay in Teaching: A Comparison of General and Special Educators, *The journal of special education*, 25 (4) 453-471.

Ertekin, Y. : *Stres ve Yönetim*, Ankara: TODAİ Yayını. 1993

Hindle, T.: *Reducing Stress*. London: Dorling Kindersley, s.10.1998

Kayum, A.: *İlköğretim Okul Yöneticilerinin Örgütsel Stres Kaynakları*, 2002 yayınlanmış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Malatya.

Kirel, Ç.: *Örgütlerde Stres Kaynaklarının Çalışan Kadınlar Üzerindeki 1991 Etkileri ve Eskişehir Bölgesinde Bir Uygulama Çalışması*, yayınlanmış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Manthei, R, and Gillmore, A. : Teacher Stres in İntermediate School, Educational 1996 Research, *Bahar*, 38 3-18.

Milli Eğitim Bakanlığı, : *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim (2007-2008)*, 2007 Ankara.73

Pehlivan, İ. : *Yönetimde Stres Kaynakları*. Pegem Yayınları, Ankara, 1995

Pullis, M.(1992): An Analysis of the Occupational Stres of teachers of the 1992 Behaviorally Disordered: Sources, Effects and Strategies for Coping, *Behavioral Disorders*, 17(3) 191-201.

Özdayı, N.:*Resmi ve Özel Liselerde Çalışan Öğretmenlerin İş tatmini 1990 ve İş Streslerinin Karşılaştırmalı Analizi*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi, İstanbul.

Şar, S. :*Edremit Körfez Bölgesindeki Eczane Eczacılarının Stresle 2005 Başa Çıkma Yöntemleri*, *Ankara Eczacılık Fakültesi Dergisi*, 34 (2) 107 - 118.

Yılmaz, A.:*Örgütsel Yaşamda Stresin Kamu Çalışanlarının 2003 Performansına Etkileri Üzerine Bir Araştırma*, *Celal Bayar Üniversitesi İ.B.F. Dergisi*, 10 (2) 1-20.

Warrack, D.D. : *Managing The Stress of Organization Developent. Training 1981 and Development Journal*, April 37–41.